

необхідності вдосконалення діяльності як самих громадських організацій, так і форм їхньої взаємодії із школами. Тому особливо актуальною видається проблема комплексного соціально-педагогічного осмислення сутності діяльності громадських організацій, їхнього місця і ролі в системі виховання патріотизму школярів.

Література

1. Ващук О. М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.02 / Ващук Оксана Миколаївна. – К., 2004. – 250 с.
2. Конституція України : офіційне вид. – К., 2006. – 123 с.
3. Про громадські об'єднання : Закон України від 2013 р. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>. – Назва з екрана.

*О. В. Долгова,
м. Київ*

СОЦІАЛЬНА ІНІЦІАТИВНІСТЬ ПІДЛІТКІВ У ДИТЯЧИХ ОБ'ЄДНАННЯХ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті розглянуто результати наукового дослідження щодо стану сформованості соціальної ініціативності підлітків в дитячих об'єднаннях учнівського самоврядування.

Ключові слова: соціальна ініціативність, соціальна активність, учнівське самоврядування, підлітки, соціально значуща діяльність.

Розвиток українського суспільства у глобалізованому світовому просторі визначається виникненням нових ідей, ціннісних орієнтирів і потребою здійснення освітніх реформ, зумовлених необхідністю формування моделі “нової людини”.

Успішність розвитку освіти і суспільства, будь-яких суспільно-економічних та соціальних перетворень у країні багато в чому залежить від умов соціалізації і соціальної активності молодого покоління, їхньої готовності до участі у перетворенні сучасного світу.

Значення і роль учнівського самоврядування незмінно зростають у сучасних умовах, коли в Україні взято курс на гуманізацію суспільства. Цілком очевидно, що менеджерські уміння, навички працювати в команді, готовність до виявлення активності та ініціативності можуть стати важливим соціальним капіталом особистості. Отже, саме участь у дитячих громадських об'єднаннях, органах учнівського самоврядування надає підлітку можливості для набуття необхідних знань, умінь і досвіду.

Мета організаційно-пошукового етапу нашого дослідження полягає у дослідженні стану проблеми; визначенні критеріїв та показників соціальної ініціативності підлітків; визначенні рівнів сформованості соціальної ініціативності; підборі діагностичного інструментарію для аналізу відповідних показників.

Ми визначаємо *соціальну ініціативність* як інтегровану якість особистості, що відображає готовність суб'єкта до самостійного висування, пропагування та практичної реалізації соціально значущої ідеї.

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити, що феномен соціальної ініціативності існує і проявляється в образах, думках, переживаннях, прагненнях, установках і вчинках особистості, отже – у єдності компонентів: когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового.

На основі аналізу наукової літератури нами було визначено такі *критерії* сформованості соціальної ініціативності: пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний.

Ці критерії було конкретизовано у таких *показниках*:

Пізнавальний:

- наявність знань про сутність соціальної ініціативності;
- обізнаність у можливості прояву якостей ініціативної особистості (відповідальність, ініціативність, креативність).
- усвідомлення значущості соціальної ініціативи.

Мотиваційно-ціннісний:

- ціннісні орієнтації особистості;
- позитивне емоційне самопереживання, моральне задоволення від соціально значущої діяльності, спрямованої на користь суспільства;
- пошук нових можливостей щодо прояву соціальної ініціативності.

Діяльнісний:

- уміння брати на себе відповідальність та доводити справу до кінця;
- уміння ініціювати та реалізовувати проекти, що мають соціальне значення.

За результатами отриманих в процесі констатувального експерименту емпіричних даних можемо схарактеризувати специфіку уявлень підлітків та дорослих лідерів щодо сутності поняття “соціальна ініціативність” та особливостей її формування у дитячих об’єднаннях (ДО) учнівського самоврядування.

Аналіз опитування засвідчив, що для 92,32 % учнівського самоврядування м. Києва характерно виявлення ініціативності як необхідної складової активної поведінки. Спонукою до виявлення ініціативи ними визначено: “подобається бути лідером” – 64,1 %; можливість втілити власні ідеї – 51,28 %; можливість стати більш впевненим – 43,59 %; “подобається брати на себе відповідальність” – 41,03 %.

Аналіз відповідей підлітків про власну роль у своєму дитячому об’єднанні учнівського самоврядування свідчить про те, що вважають себе лідером – 43,59 %; учасником – 23,08 %; відповідальним виконавцем – 15,38 %; ініціатором – 12,82 %; організатором – 10,26 %; мозковим центром – 7,69 %; спостерігачем – 5,13 %.

Аналізуючи відповіді дітей, було встановлено, що відповідальними за результат ініціативи вони назвали колектив дитячої організації – 64,10 %; керівника, координатора ДО – 23,08 %; ініціаторів ідеї – 17,95 %; інше – 5,13 %.

Із запропонованих якостей соціально-ініціативної людини були обрані: наполегливість, креативність та рішучість, упевненість у власних силах, уважність. Також важливими якостями ініціативної особистості діти вважають терпіння, доброзичливість та толерантність, оптимізм. Меншою кількістю

респондентів обрано такі якості, як турботливість, дисциплінованість, самостійність, чуйність та стриманість.

Аналіз опитування дорослих лідерів-координаторів дитячих об'єднань учнівського самоврядування свідчить про те, що вони визначають соціальну ініціативність як самостійність та активність, прагнення до дій, уміння цілепокладання та пошуку ефективних шляхів вирішення поставленого завдання, відповідальність за результат дій. Серед основних якостей, які необхідно виховувати у членів організації, обрано відповідальність, активність, справедливість, ініціативність. Третина опитуваних вважають за необхідне виховувати у членів ДО відкритість до спілкування, гідність та доброту. У середньому 15 % дорослих координаторів відмітили ерудованість та турботливість.

Аналіз відповідей дорослих координаторів учнівського самоврядування засвідчив, що найважливішою якістю ініціативної особистості вони вважають упевненість у власних силах. Серед якостей, які впливають на формування соціальної ініціативності підлітків, названо наполегливість, оптимізм, самостійність. Менш впливовими визначаються ними відповідальність, креативність, рішучість, доброзичливість. Також були відмічені турботливість, толерантність, уважність.

Порівняння результатів констатувального експерименту дають підстави для узагальнення розбіжностей між дорослими та дітьми у розумінні особистісних якостей, які характеризують ініціативну особистість. Так, найважливішою якістю дорослі вважають упевненість у власних силах (61,11 %), на 15 % менше дітей погоджуються з цим (46,15 %). Своєю чергою, діти обрали ключовими якостями ініціативної особистості (по 66,67 %) наполегливість, рішучість, креативність та відповідальність. Серед дорослих ці показники, відповідно, становлять: наполегливість – 50 %, рішучість – 33,33 %, креативність – 38,89 %, відповідальність – 44,44 %. Такі якості, як оптимізм і самостійність обрали 50 % координаторів. Серед дітей тільки 20,51 % визначили оптимізм та 12,82 % обрали самостійність важливими ознаками ініціативної особистості. Дуже великі розбіжності у відповідях (майже 20 %) мають такі якості, як терпіння (діти – 25,64 %, дорослі – 5,56 %) та уважність (діти – 30,77 %, дорослі – 11,11 %).

Менш помітні розбіжності в оцінці доброзичливості (підлітки – 23,08 %, дорослі – 27,78 %), майже однакову кількість відповідей одержали: доброзичливість – 12,82 % у дітей та 11,11 % у дорослих; чуйність та стриманість – відповідно 7,69 % у підлітків та 5,56 % у дорослих.

Аналіз відповідей засвідчив, що серед опитуваних дітей існує розбіжність між розумінням своєї керівної ролі в організації та вмінням виявляти ініціативність, а також брати на себе відповідальність за її результати. Крім того, більшість опитуваних лідерів не вважає самостійність необхідною якістю ініціативної особистості, що підтверджує існуючі в умовах дитячих об'єднань тенденції до більш значущої організаторської ролі дорослого, виконання підлітками окреслених дорослими завдань, відсутності володіння дорослими методами активного залучення підлітків до реалізації ними соціальної активності та ініціативи, готовності до самостійних дій.

Своєю чергою, дорослі-координатори організацій учнівського самоврядування вважають одним із головних гальмівних факторів у розвитку соціальної ініціативності у дітей – стриманість у виявленні ініціативи дітей з боку дорослих. Тобто, фактично, виховуючи, з одного боку, у дитини лідерські якості, дорослі намагаються обмежити прояв ініціативи у підлітків, виправдовуючи це відсутністю необхідних знань або невпевненістю у їхніх силах.

Результати констатувального експерименту буде враховано у розробленні методики формульовального експерименту, яка передбачатиме необхідну систему формульовальних впливів для реалізації процесу формування соціальної ініціативності підлітків, стане сходинкою до їхньої громадянської діяльності, школою виховання активних громадян, становлення лідерів.

Література

1. Лоусон Т., Гэррод Д. Социология. А-Я: Словарь-справочник : пер. с англ. / Т. Лоусон, Д. Гэррод ; пер. с англ. К. С. Ткаченко. – М. : Фаир-Пресс, 2005.
2. Тихомирова Е. И. Социальная педагогика. Самореализация школьников в коллективе / Е. И. Тихомирова. – М. : Академия, 2007. – 144 с.
3. Кириченко В. І. Учніське самоврядування в сучасному навчальному закладі: Бібліотечка превентивного виховання : практико-зорієнтований посібник / В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганич. – Х. : Точка, 2008 рік. – С. 64.

*Л. В. Канішевська,
м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Уточнено зміст понять “цінності сімейного життя”, “сформованість цінностей сімейного життя” старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів; визначено критерії та показники сформованості цінностей сімейного життя; педагогічні умови формування цінностей сімейного життя старшокласників шкіл-інтернатів.

***Ключові слова:** цінності сімейного життя, сформованість цінностей сімейного життя, старшокласники, загальноосвітні школи-інтернати.*

На сучасному етапі соціального розвитку в умовах культурної глобалізації, відкритості суспільства відбуваються значні зміни в різних формах життєдіяльності людини, які істотним чином стосуються й сфери сімейних відносин, цінностей сімейного життя.

Сьогодні інститут сім'ї переживає суттєві складнощі: руйнуються сімейні відносини, підвищується ризик розлучень, знижуються виховні функції сім'ї, росте рівень дитячої бездоглядності та безпритульності. Така ситуація зумовлена, з одного боку, зміною морально-етичних орієнтирів, зокрема втратою сімейних цінностей, престижу сімейного способу життя, а з іншого – негативним впливом економічної кризи. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема формування цінностей сімейного життя у молоді.

Аналіз наукової літератури, освітньої практики свідчить, що проблема формування цінностей сімейного життя має багатоаспектний характер – філософський, соціологічний, психологічний, педагогічний.